

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Зубайраева М. У.* Интенсивность выражения качества в английском и чеченском языках / М. У. Зубайраева // Вестник Ставропольского гос. ун-та. Сер. : Филологические науки. – 2008. – Вип. 54. – С. 90–95; 2. *Олійник С. Є.* Парадигматика категорії безвідносної міри ознаки в українській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Олійник Світлана Євгенівна. – Дніпропетровськ, 2001. – 13 с.; 3. Словник української мови : в 11 т. / [Ред. колегія: акад. І. К. Білодід, канд. філол. наук А. А. Бурячок, В. О. Винник та ін.]. – К. : Наук. думка, 1971. – Т. 2. – 550 с.; 4. Словник української мови : в 11 т. / [Ред. колегія: акад. І. К. Білодід, канд. філол. наук А. А. Бурячок, В. О. Винник та ін.]. – К. : Наук. думка, 1972. – Т. 3. – 744 с.; 5. Словник української мови : в 11 т. / [Ред. колегія: акад. І. К. Білодід, канд. філол. наук А. А. Бурячок, В. О. Винник та ін.]. – К. : Наук. думка, 1974. – Т. 5. – 840 с.; 6. Українська мова : Енциклопедія / [Русанівський В. М., Тараненко О. О., М. П. Зяблюк та ін.]. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с., іл.

Нікітіна Ф.О. (Київ, Україна)

Ідентичність мови і глобалізаційні процеси

У статті досліджується вплив глобалізації на деякі аспекти мови.

Ключові слова: глобалізація, типологія, ідентичність, лексика.

В статье исследуется влияние глобализации на некоторые аспекты языка.

Ключевые слова: глобализация, типология, идентичность, лексика.

The article investigates the influence of the globalization on some aspects of the language.

Key words: globalization, typology, identity, vocabulary.

Глобалізаційні процеси, що останні десятиліття охопили всі галузі економіки, інформатики, соціології та інші, не могли не вплинути на переважну більшість мов світу. Головним чином це позначилося на лексиці, але свої “здобутки” й має словотвір, в якому з’являється також гібридні словесні форми, що базуються на сполученні питомих і запозичених морфем. Такі гібриди ніби підкреслюють більшу засвоєність запозичених лексем. У східнослов’янських мовах вона найчастіше утворюється від запозичених основ з доданням питомих афіксів; так від основи Тюниг (tyninŷ) утворилося дієслово тюнигувати, відтунинговувати, дієприкметник відтунингований, від піар (pR) – пропарити та ін. Кількість такого роду гібридів значно збільшується. Варто згадати, що глобалізаційні процеси зачепили різні мови набагато раніше, ніж виникла справжня глобалізація, а її назва заповонила засоби масової інформації.

Різні періоди в історії не всього людства, але, принаймні, в житті країн Європи, позначалися переважним впливом з боку мов, носії яких відзначилися не лише військовою силою та економічною міццю, але й освітою та культурою. Це особливо стосується французької мови, вплив якої був помітним ще з часів пізнього Середньовіччя. Цей вплив став домінуючим у 18 – 19 столітті. Мова Рабле, Корнеля, Расіна, Мольєра, Вольтєра, енциклопедистів швидко розповсюджувалася у Західній та Східній Європі. Запозичення з цієї мови були такими численними, що викликали увагу як у філологів – пуристів, так і письменників – сатириків. Німецькі пуристи об'єдналися в рух під назвою *Entfälschung und Verdeutschung* (у кінці 18 – на початку 19 століття), кальками було замінено значну кількість латинських та французьких запозичень. У східнослов'янських мовах було помітне бажання обмежитися розумною кількістю запозичень, письменники ставилися з гумором до перебільшень (Г. Квітка – Основ'яненко “Пан Халявський”). У Росії в першій половині 19 століття був дуже популярний твір І. Мятлева “Путешествие т–те Курдюковой за границу дан Л'этранже”, побудований на суміші російських та французьких слів. Довгий час таку суміш, якою розмовляли не дуже освічені, але претензійні люди, фігурувала під насмішкуватою назвою “помесь французского нижегородским”.

Вплив німецької мови також був поширений у різних країнах Європи, його зазнали як західнослов'янські (чеська, польська) так і східнослов'янські мови. Інколи він був дуже давнім, так слова хліб та дах є запозиченнями з німецької (нім. *Laib*, «хлібина» від давньонім. *Hlaib*), це стосується певних назв майстрів та інструментів (укр. слюсар, рос. Слюсар, з нім. *Schlösser*), список термінів, запозичених з німецької у різних галузях техніки та добувної промисловості, є значним.

Більшість сучасних запозичень (здобутків глобалізаційної епохи) походять з англійського джерела. Проте упродовж віків це джерело саме насичувало лексику інших мов. Такими мовами – донорами для англійської мови була латина як мова освіти Середньовіччя, а потім старофранцузька. Так розповсюджений та популярний вираз *піар* (*public relation*) походить від латинського словосполучення *publical relations* (суспільні відносини). Слово *relation* починаючи з 17 століття перейшло до різних мов у значенні «повідомлення», найчастіше воно вживалося як військове повідомлення.

У попередні епохи запозичення з іноземних мов залишалися у східнослов'янських мовах або в оригінальному вигляді, пристосованому до фонології позичальника, або як кальки. Калькування було особливо популярним при перекладі перших християнських релігійних текстів. Ці перші переклади перетворилися згодом на пам'ятки, важливі для історії

мови та етимології. Переклад Біблії М. Лютером, перекладається східнослов'янськими мовами та ін.

У наш час калькування перестає бути популярним для вдумливих заміन. Запозичені слова стають надбанням різних мов, і тут уже діє принцип інформаціоналізації, що раніше використовувався головним чином при утворенні наукової та науково – технічної термінології. Тепер часто запозичують слова, що здаються вдалими, яскравими. Крім того, діє мода на запозичення, а також певною мірою бажання співрозмовників похизуватися своєю освіченістю. Одним із найсвіжіших та популярних запозичень можна вважати *гаджет* (gaget), а також *месидж* (message). Перше можна було б замінити словами *прилад*, *пристрій*, *апарат*. Слово *месидж* є запозиченням з французького «повідомлення, лист, записка». Цьому запозиченню надається іноді підкреслюю важливе значення (тут може діяти напівсвідома спроба асоціювати його з чимось месіанським). У російських текстах його перекладають іноді як *посыл*, хоча можна було б обмежитися й повідомленням.

Під назвою "ідентичність", на нашу думку, не варто розуміти обмеження у запозиченні, намагання пропагувати поширене калькування. Варто лише звернути увагу на те, чи не порушує величезна та постійна та постійно зростаюча кількість запозичень щось головне в основних мовних засадах, зокрема те, що стосується типологічних особливостей. У східнослов'янських мовах яскравою типологічною особливістю є флективність, зокрема фінальна флективність, що знаходить своє втілення у відмінюванні (іменників, прикметників, займенників, дієприкметників), у дієвідмінюванні (фінальні флексії у різних часах, способах, особах та ін.). Чи існує якась небезпека (або принаймі побоювання) щодо порушення цієї типологічної особливості? Як відано, перший неспокій щодо певних порушень типології виникла коли до східнослов'янських мов проникла велика кількість невідмінюваних іменників. Це були не лише запозичення, головним чином з французької (*кіно*, *пальто*, *кашпо*, *бра* та *багато* ін.), але й «питомі» складноскорочені назви сільпо, райвно, профбюро та ін. Українській мові вдалося «впоратися» спочатку зі слово пальто, а в останній час почали відмінювати метро. У східнослов'янських мовах і надалі продовжує існувати великий масив невідмінюваних іменників. Це географічна назва (країн, міст, озер та ін.: Конго, Марокко, Чикаго, Онтаріо), тварин та рослин (марабу, какаду, ківі, предметів побуту (одяг, меблі, та ін. манто, трюмо), це й види спорту, назви ліків тощо.

Існування таких запозичень не загрожує мабуть, зникненню такого аспекту, як фінальна флективність, оскільки значна частина запозичених іменників кваліфікуються як екзотичні, хоча глобалізація робить навіть

екзотичні явища та предмети близькими та зрозумілими для сучасних читачів та користувачів різноманітних ЗМІ. Що ж до останніх запозичень, головним чином з англійської мови, то ті, що закінчуються на приголосний (іменники), легко відмінюються в усіх відмінках за другою відміною (і тюнинг, і месидж, і гаджет та багато інших). Від запозичених іменників за допомогою префіксів та суфіксів легко утворюються дієслова (піарити, пропіарити, монітарити, прогманітарити, тюнингувати, відтюнингувати), і хоча форма майбутнього часу відтюнингуватимуть може здаватися дещо переобмеженою, вона вписується в типологічні засади мови.

До речі, запозичення можуть не лише з'являються, але й зникати поступаючись місцем іншим: тепер частіше за слово марка для назви різновидів авто (як пишуть певні ЗМІ) вживається бренд. Здається, що дехто ставить до запозичених слів як дитина до нової забавки. Проте не слід часто вживати драйв при наявності слів завзяття, снопа, наснага та ін. Слід лише пошукати у творах Шевченка, Франка, Лесі Українки, і можна буде знайти відповідні колоритні назви в рідній «зброї іскристій» (слова Лесі Українки про мову).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Булаховський Л.А. Введение в языкознание. – К., 1958; 2. Нікітіна Ф.О. Запозичення і переклад в умовах глобалізації // Компаративні дослідження слов'янських і літератур. – 2013. – Вип. 23. – С. 60–63.

Новікова Є.Б. (Харків, Україна)

Інноваційні префіксальні ад'єктиви сучасної української мови

У статті з'ясовано структурно-семантичні особливості інноваційних префіксальних ад'єктивів. Проаналізовано й описано їхні найпродуктивніші словотвірні типи. Розглянуто особливості гібридних прикметників-новотворів. Виявлено синонімічні препозиційні елементи, що функціонують в словотвірних синонімах.

Ключові слова: інновація, неологізм, словотвірна семантика, префіксальний формант, твірна база, словотвірне значення, деривація.

В статье определены структурно-семантические особенности инновационных префиксальных адъективов. Проанализированы и описаны их самые продуктивные словообразовательные типы. Рассмотрены особенности гибридных прилагательных-новообразований. Выявлены синонимические препозиционные элементы, которые функционируют в словообразовательные синонимы.

Ключевые слова: инновация, неологизм, словообразовательная семантика, префиксальный формант, мотивирующая база, словообразовательное значение, деривация.